

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯПОНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Початок ХХІ ст. пов'язаний для Японії з розгортанням чергової перебудови господарства, а в перспективі – і суспільства. З переходом на інформаційно-технологічну модель розвитку в країні сформувалася структура постіндустріальної економіки і Японія стала активним гравцем глобальних процесів. При цьому виявилися деякі драматичні протиріччя господарського і суспільного життя:

- економіка країни вже стала постіндустріальною і глобалізованою, але суспільство все ще зберігає риси традиційності;
- розвиток експортних високотехнологічних виробництв, конкурентоспроможних на світових ринках, поєднується з відносним відставанням комунального господарства та інших елементів соціальної інфраструктури.
- Слабкими ланками виявилися на зламі століть системи управління, освіти і фінансово-банківської сфери.

Ще в 90-ті, під час кризи “бульбашкової економіки”, було усвідомлено, що це слабкі ланки господарства країни, які стримують її економічне зростання і суспільний поступ. Тому правлячі кола Японії розробили систему реформ, які настійно впроваджували в життя навіть в умовах рецесії економіки Японії в першому десятиріччі і світової фінансової кризи 2008–09 рр. Особливо важливими стали адміністративна реформа, реформа системи освіти і реформи фінансово-банківської системи.

Основні і правові організаційні рішення фінансових реформ Японії були прийняті урядом і парламентом у 1998–2000 рр., і за 10 років ХХІ ст. вже можемо спостерігати певні результати – іде процес трансформації фінансово-банківської системи. Істини ради відзначимо, що тенденції перебудови, яка розгорнулася на початку ХХІ ст., спостерігалися ще в кінці ХХ століття.

Фінансова система Японії наприкінці ХХ ст. виявилася найбільш вразливим сегментом японської економіки. Незважаючи на те що в останню чверть століття в країні проводилися заходи з лібералізації економіки, в т.ч. і фінансової лібералізації, ця галузь господарства і в 90-ті роки все ще залишалася бюрократично регульованою, неповороткою і доволі корумпованою. Саме фінансові спекуляції із землею, нерухомістю і цінними паперами стали головною причиною важких економічних втрат країни в часи “бульбашкової економіки” й економічної кризи 90-х.

Назрілі потреби регуляції фінансово-банківської системи уряд і ділові кола Японії вирішують шляхом реалізації системи реформ, яка дістала назву “Японський Біг Бен”. Мета реформування фінансової сфери полягала в тому, щоб зробити японський фінансовий ринок “вільним, прозорим і глобальним”. Поруч з цим йшла реорганізація державної адміністрації, створювалися нові можливості реорганізації корпоративних утворень. Очікується, що це приведе до суттєвих змін в організації системи власності. Традиційні угруповання японського капіталу, які ведуть родовід від колишніх “дзайбацу” й опорними стовпами яких останнім часом була “велика шістка” банків (Міцубісі, Міцую, Сумітомо, Дайїті-Кангьо, Фудзі, Санва), доживають свій вік, з їхнього лона ростуть і розбудовуються нові корпоративні утворення.

Процеси нової структурної перебудови господарства Японії, звісно, перебувають на початковій стадії, але цілком ясно, що в дію вступили саме ті чинники, які працюють на формування інформаційно-технологічної моделі її економіки. Головним ресурсом гос-

подарства країни і надалі є висококваліфікована, дисциплінована, з певними позитивними рисами національного менталітету робоча сила. Виробничі процеси орієнтовані на використання не енерго- та матеріалоспоживаючих технологій, а на технології, що перш за все опираються на інформаційні і наукові ресурси – економіка країни вже давно перейшла від системи експлуатації природи до системи використання людського розуму. Сама ж науково-виробнича діяльність переорієнтована від системи запозичення і відтворення добутих у світі фундаментальних знань (якою вона була аж до 80-х років) до системи активізації власної наукової творчості.

Організація системи власності, яка склалася в другій половині XX ст., привела до формування доволі стійкої, але водночас гнучкої будови державно-корпоративного комплексу [Курганська, Яценко 1998, 36–39], який нині перебуває у стані докорінної реорганізації і перебудови. Зросли потужні корпорації і фінансово-корпоративні групи стали транснаціональними, з усіма наслідками, що з цього випливають. Нарешті, Японія ступила на шлях глобалізації як активний учасник подій у світовому просторі, його інформаційних та інвестиційних процесах.

Фінансові інститути Японії разом із “дзайкай” – координуючими інститутами корпорацій (ширше – всіх підприємницьких кіл) – виконують роль сполучної ланки між урядовими і корпоративними сегментами організаційно-управлінської структури господарства країни. Саме будова і дія системи фінансування японської економіки завжди виконували роль того “золотника”, який забезпечував рух господарських процесів. По суті, в основі цієї будови лежить класична схема взаємозв’язків на фінансовому ринку в умовах ринкової економіки, але механізм дії схеми перебудовується ось уже втретє за післявоєнні роки в міру проходження етапів економічного розвитку Японії.

Принципова модель фінансового ринку капіталістичної країни складається із взаємодії таких компонентів: власників капіталу, підприємств, уряду держави та приватних і державних фінансових інститутів, які забезпечують рух капіталу, – головним чином, це центральний державний банк та приватні банки різних типів. В умовах економічних реалій Японії, як показано на *рис. 1*, за поняттям “власник капіталу” стоять переважно юридичні особи (в руках фізичних осіб Японії лише 30% акціонерного капіталу). Тобто “підприємства” і “приватні фінансові інститути” тут виступають часом у двох іпостасях – і як підприємці, і як власники капіталу. Не слід забувати і про невидиму присутність “дзайкай” – адже саме за їхньою участю відбувається зворотний зв’язок уряду з приватними підприємствами і з приватними фінансовими інститутами і саме вони презентують найбагатших власників капіталу.

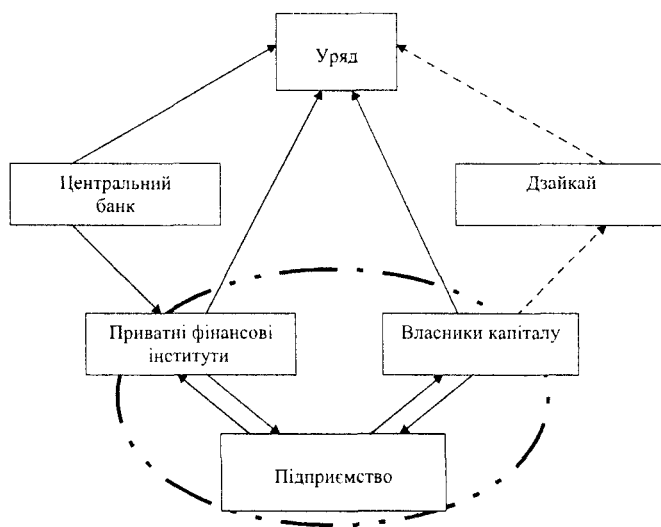

Рис. 1. Схема руху коштів на фінансовому ринку Японії [Кін'ю Токухон 1997]

У вищезазначеній схемі руху фінансів у господарстві Японії за останні півстоліття постійно змінювалися “правила гри” у відносинах “уряд – приватні фінансові інститути – підприємства”. Головні цілі макроекономічної політики, яка діяла до середини 70-х, полягали в прискоренні економічного росту та підтримці зовнішньоторгового балансу. Державне підприємництво вже й тоді відіграло скромну роль, проблеми вирішувалися шляхом проведення цілеспрямованої кредитно-грошової політики та жорсткого контролю урядових органів над приватним капіталом, який проявлявся в практиці “мадогуті сідо” – адміністративного керівництва “через віконце” (мається на увазі віконце каси). Раціонування кредитних ресурсів здійснювалось на користь великих корпорацій, які працювали в стратегічно важливих на той час галузях важкої та хімічної промисловості та в галузях, які працювали на експорт. Із середини 70-х і аж до фінансової кризи 90-х політика в галузі фінансів була більш характерною для економічно розвиненої країни. Рівень фінансової самодостатності приватних підприємств став вищим, і вони стали менш залежними від державних кредитів, а державно-громадський сектор (так він частіше називається в японській літературі) став крупним споживачем фінансових ресурсів. Кошти йшли на регулювання розмірів грошової маси, боротьбу з інфляцією та безробіттям, а на зовнішніх ринках – на забезпечення стабільності курсу ієни, головним чином, стосовно американського долара. Зауважимо попутно, що Японії вже вкотре доводиться вирішувати проблему “ієндака” – занадто швидкого підвищення курсу ієни стосовно долара, що постійно викликає занепокоєння в США, та й підприємцям Японії це не дуже вигідно.

Всі ці роки важливого значення надавалось підтримці стабільності банківської системи, аж до того, що до середини 90-х жоден банк не був допущений до банкрутства. Тільки після того, як економіка почала виходити з кризи, породженої “бульбашковою економікою”, уряд ухвалив рішення, що надалі фінансовий ринок країни має бути позбавлений опіки і більш слабкі банки та інші фінансові підприємства повинні собі дати раду самі. З 1996 р. була розпочата реорганізація банківської системи, яка стала частиною більш широкої реорганізації фінансової системи країни. За широко рекламованою програмою “Біг Бен” важливими акціями, які проводяться в цьому напрямку, стали дерегуляція процентних ставок, зменшення сегментації банківської системи, ліквідація бар’єру між банківським і страховим бізнесом тощо. Урядовці заявляють, що кінцева мета цих реформ – зробити японський фінансовий ринок “вільним, прозорим і глобальним” та перетворити Токіо в міжнародний фінансовий центр такого ж рівня, як Нью-Йорк або Лондон.

Традиційний вигляд банківської системи Японії. Банківська система Японії до початку реформ була сильно сегментована, складалася з банків різних типів, які спеціалізувалися на різних видах банківського бізнесу. Довгий час різним фінансовим інститутам цієї системи не дозволялося працювати на ринках один одного. У складі японської фінансової системи є декілька державних банків. На чолі стоїть японський банк (“Ніхон гінко”), який є центральним банком держави, має виняткове право емісії, є головним для всіх фінансових інститутів і виконує посередницькі функції між урядом та приватними фінансовими інститутами. Ще один важливий банк – Банк міжнародної кооперації (“Кокусай корю гінко”), який забезпечує підтримку міжнародних фінансових акцій японських корпорацій і промоутинг перспективних міжнародних фінансових проєктів. Переважна більшість – банки приватного сектору, які можуть бути класифіковані за двома групами: звичайні і спеціальні.

Перші виконують майже весь спектр банківських операцій: накопичують депозити, забезпечують трансфер коштів, надають короткострокові кредити тощо. До них належать:

1. “Міські банки” (тосі гінко). Був час, коли діяло 22 загальнодержавних міських банки. На початку століття їх залишилось 9 (табл. 1). З них 3 – т.зв. “мегабанки” – “Міцубісі UFJ”, “Мідзухо” та “Міцуй-Сумітомо”. Головні офіси “міських банків” розташовані в найбільших містах – Токіо та Осака, а понад 3 тис. філій – по всій країні.

Кожен великий міський банк правив “головним банком” для багатьох корпорацій. А слід сказати, що в Японії відносини між фірмою та її головним банком більш міцні,

ніж у практиці інших закордонних країн. Ці відносини цементуються інституційними договорами так само, як і системою перехресного володіння акціями та участю роботи менеджерів банку в раді директорів фірми. Внаслідок подібної практики аж до кінця XX ст. навколо провідних міських банків існували потужні фінансові “кейрецу” – гігантські корпоративні угруповання. У цих угрупованнях міські банки були власниками акцій більшості своїх фірм-клієнтів як “стабільні акцієвласники”, які не продають акцій на сторону заради отримання прибутку. Вартість цих акцій, які лежали мертвим капіталом на активах того чи іншого банку, створювала неправильне уявлення про реальні його фінансові можливості. Зниження цін на акції на початку 90-х порушило подібні відносини “стабільних акцієвласників” і суттєво знизило показники активів провідних банків країни.

З огляду на необхідність відкриття фінансового ринку Японії для доступу іноземного капіталу, закономірного в умовах глобалізації, стала очевидною потреба в подальшій концентрації банківського капіталу, злитті банків і відповідному перегрупованні капіталу міжгалузевих корпоративних угруповань. Ми проаналізуємо цей процес у фінальній частині статті.

2. Регіональні банки (тіхо гінко). У 2010 р. діяло 108 таких банків. До них належать 64 регіональні банки (головні банки 46 префектур, губернаторства Хоккайдо та деяких великих міст) та 44 регіональних банки колишніх “Соґо гінко” – банків кредитування малого і середнього бізнесу, які стали членами другої банківської асоціації регіональних банків. Вони розташовані в головних адміністративних центрах префектур і ведуть свої операції з обслуговування клієнтів тільки в межах своїх адміністративних одиниць (див. табл. 2). Їхні клієнти – переважно малі і середні підприємства.

3. Зарубіжні банки (гайкоку гінко). Це філіали найбільших зарубіжних банків, які мають ліцензії Міністерства фінансів Японії. На початку XXI ст. в країні діяли близько сотні іноземних банків, які мали понад півтори сотні офісів у найбільших містах Японії. Вони були активно втягнуті в забезпечення операцій галузі зовнішньої торгівлі, інвестування та валютного обміну.

Спеціалізовані банки та інші депозитні інститути розділялись на такі групи:

1. Банки довгострокового кредиту (скорочено “тьогін”). Їх три: “Промисловий банк Японії” (“Когін”), “Японський кредитний банк” та “Банк довгострокового кредиту”.

Табл. 1

Основні показники мегабанків Японії

	Міжнародний бренд	млрд. ієн 2010	Члени угруповання
Міцубісі UFJ	MUFJ	20410	банк: Міцубісі-Токіо UFJ траст. банк: Міцубісі UFJ сінніку інвест. банки: Міцубісі UFJ – Морган-Стенлі Сікен Міцубісі UFJ – Меріл Лінч Сікен
Мідзухо	Mizuho	15625	банк: Мідзухо Мідзухо корпорейт траст. банк: Мідзухо сінніку Мідзухо Мідзухо-сікен Мідзухо інвестаз
Міцуї-Сумітомо	SMFJ	12316	банк: Міцуї-Сумітомо траст.інвест. банки: SMBC френдо сікен Ніко кодеар сікен кредитні організації: Проміс

Рісона хорудінг	Resona	4074	банки: Рісона, Сайтама-рісона Кінкі-Осака гінко
Сумітомо сінтаку		2055	траст. банк системи Сумітомо
Тюо-Міцуї траст		1498	Траст. банк системи Міцуї
Сінсей гінко Оодзора гінко		1137 515	у 2010 р. злились
Юутьо гінко (Поштовий ощадбанк)		19468	

За даними: "Гьокай тідзу" вид. Ніхон сого кенкюдзьо, Токіо, 2011 р.;
"Гьокай тідзу" вид. Тойо кейдзай сімбунся, Токіо, 2011 р.

Останній у 1998 р. збанкрутував, не витримавши фінансових спекуляцій старого корумпованого керівництва, але з 2000 року знову відродився на новій фінансовій основі, вже з участю іноземного капіталу. Банки спеціалізуються на довгостроковому кредитуванні великих корпорацій, які діють на стратегічно важливих або нових для країни напрямах господарської діяльності.

2. Траст-банки (сінтаку гінко). У Японії вісім загальнонаціональних траст-банків. Вони зайняті фінансовим менеджментом пенсійного та інших трастових фондів, а також ведуть звичайні банківські операції і надають кредити корпораціям, які надійно стоять на фінансовому ринку, в разі потреби тих у довгострокових інвестиціях.

3. Фінансові інститути для малого і середнього бізнесу. Вони включають кредитні асоціації (сінкін гінко), Національну федерацію кредитних асоціацій "Дзенсінрен", кредитні кооперативи, трудові кредитні асоціації. Всі вони є спеціальними фінансовими інститутами для кредитування малого і середнього бізнесу, діють як безприбуткові підприємства. Їхні члени – невеликі фірми (менш ніж 300 зайнятих), які діють у всіх галузях господарства.

4. Фінансові інститути для сільського, лісового господарства і рибальства. Є три рівні таких фінансових організацій. На рівні села і міста – сільськогосподарські кредитні кооперативи. Вони акумулюють кошти членів і надають позики фермерам-членам кооперативу та іншим жителям сільської місцевості (наприклад, вчителям, лікарям тощо). Крім того, такі кооперативи сприяють реалізації продукції ферм і організації закупівлі для них машин, устаткування, добрив та ін. Місцеві кредитні кооперативи входять у префектуральні асоціації, назва яких – "Кредитні федерації". Кожна префектура має таку федерацію для потреб агробізнесу, найпотужнішою серед них є "Хокурен" на Хоккайдо. На національному рівні всю цю фінансово-кредитну діяльність для потреб села очолює "Норінтюкін гінко" – "Центральний кооперативний банк для сільського, лісового господарства і рибальства". Його капітал сформований внесками місцевих сільськогосподарських, лісових і риболовних підприємств, а також корпорацій, які виробляють для сільського господарства машини, устаткування, добрива, отрутохімікати та ін. У його системі на початку ХХ ст. діяло понад дві тисячі сільськогосподарських кооперативів.

Табл. 2

Найбільші регіональні банки Японії

Банк або банківська група	Сумарні активи млрд. ієн 2010	Члени групи	Найважливіші партнери та акцієвласники
Йокогама гінко	1198	Йокогама гінко Йокогін ТТ сеймей	Токай-Токіо-Сеймей Мейдзі-Ясуда-Сеймей

Фукуока фінансіару	1184	Фукуока гінко Кумамото гінко Рьова гінко	“Кюсю денрюку” Ніхон сеймей Мейдзі-Ясуда сеймей
Тіба гінко	1026	Тіба гінко Тюо сеймей	Міцубісі-Токіо UFJ Ніхон сеймей
Хоку-Хоку фінансіару груп	1011	Хоккайдо гінко Хокуріку гінко	Мідзухо груп Мейдзі-Ясуда сеймей
Сідзуока гінко	940	Сідзуока гінко Сідзугін ТМ	Міцубісі-Токіо UFJ Ніхон сеймей Мейдзі-Ясуда сеймей
Ямагуті фінансіару груп	865	Ямагуті гінко Момідзі гінко	Міцубісі-Токіо UFJ Мейдзі-Ясуда сеймей
Дзьобан гінко	742	Ібаракі кен гінко Дзьобан сеймей	Міцубісі-Токіо UFJ Ніхон сеймей
Саппоро хокуйо холдінг	740	Саппоро гінко Хокуйо гінко	Ніхон сеймей Мейдзі-Ясуда сеймей Дайіті сеймей
Нісініхон сіті гінко	729	Фукуока гінко Нагасакі гінко	Мідзухо груп Ніхон сеймей
Кіото гінко	712	Кіото гінко	Мідзухо груп
Хіросіма гінко	637	Хіросіма гінко Хірогін Уцуномія сьокен	Міцубісі-Токіо UFJ
Тюоку гінко	666	Окаяма гінко Тюгін сьокен	Ніхон сеймей Мейдзі-Ясуда сеймей

За даними “Гьокай тідзу” вид. Ніхон сого кенкюдзьо, Токіо, 2011 р.

Страхові фірми. Слід сказати, що в Японії вони тісно пов’язані з провідними банківськими угрупованнями. Наприклад, найбільша страхова фірма “Кампо сеймей” (капітал 10 трлн. ієн 2010 р.) підтримується потужним поштовим ощадним банком – основним фінансовим інститутом країни, де зберігаються заощадження японців; “Ніхон сеймей” – групою “Міцубісі UFJ”; “Дайіті сеймей”, “Мейдзі-Ясуда сеймей” і “Асахі сеймей” – групою “Мідзухо”; “Міцуї сеймей” і “Сумітомо сеймей” – групою “Міцуї-Сумітомо”.

Реформа фінансової і банківської системи. Вищезазначена сегментована структура банківської системи несе в собі вплив минулого. Вона складалася в часи активного державного регулювання фінансового ринку в повоєнні роки і була лише трохи модифікована у 80-ті роки. Адже навіть ставки банківського проценту регулювалися централізовано аж до 1994 року. Важливі структурні зміни почали відбуватися в цій сфері з середини 90-х, коли сегментація банківської системи почала поступово розвиватися. Спочатку були зняті бар’єри між банківською діяльністю і діяльністю на ринку цінних паперів.

Слід зазначити, що на ринку цінних паперів нині діє 300 фірм (2010), але більшість із них фінансово слабкі, так що лідерами є лише такі великі корпорації, як “Номура хорудінг”, “Дайва сьокен груп”, “Нікко дайяру”, та десяток менших фірм (табл. 3). Ці фінансові підприємства, які вели торгівлю акціями, облігаціями та брали участь у транспортному бізнесі, опинилися в скрутному становищі на початку 90-х, з розвалом “бульбашкової економіки”, що призвело до серії банкрутств (найбільшим було банкрутство одного з лідерів – “Ямаїті сьокен”). З 1993 р. в рамках фінансової лібералізації, за актом про фінансову реформу, банкам і корпораціям, які працюють на ринку цінних паперів, дозволено взаємно працювати на раніше розділених фінансових ринках. Разом з тим до роботи на японському ринку цінних паперів були допущені іноземні банки. У міру впровадження серії реформ за програмою “Біг Бен” фінансовий ринок Японії має стати більш відкритим для іноземного капіталу, і в першу чергу – для тих зарубіжних фінансових інститутів, які працюють на ринку цінних паперів. На початок XXI ст. в Японії вже

працюють американські “Голдман-Сакс” та “Мерілл-Лінч”, який перебрав нерухомість і працівників колишньої “Ямаїті”, “Паріба” та “Креді агріколь” (Франція), “Берклейз капітал” (Великобританія), “Креді-свіс” (Швейцарія) та ін.

Табл. 3

Основні інвестиційні банки Японії

	млрд. ієн 2010	З якими банками співробітничас
Номура холдінг	7347	
Дайва сьомей груп	4380	Міцуї-Сумітомо груп Дайва сьомей капітал маркет
Ніко кодайар сьомей	2810	Міцуї-Сумітомо гінко Сіті груп (США)
Міцубісі UFJ-Морган-Стенлі сьомей	2687	Морган-Стенлі (США) Морган-Стенлі-НД (Японія)
Мідзухо сьомей	2290	Мідзухо груп Мідзухо корпорейт гінко

За даними “Гьокай тідзу” вид. Ніхон сого кенкюдзьо, Токіо, 2011 р.

Назріла необхідність й інших змін у банківській сфері. Справа в тому, що під час “бульбашкової економіки” банки давали занадто багато кредитів під заставу нерухомості та землі, коли ціни на них були гіпертрофовано великі через спекулятивні інвестиції. Провал вищезгаданої економіки призвів до різкого падіння цін на цінні папери і землю, що, у свою чергу, призвело до великих фінансових втрат багатьма банками. Фінансові можливості всієї фінансової системи Японії різко ослабли. З огляду на такі обставини більшість японських банків реструктуризуються – згортають неприбуткові операції, зменшують обсяги ризикових кредитів, підвищують розміри статутного капіталу, ідуть на об’єднання і злиття або беруть участь у міжнародних альянсах.

Держава підтримала цей об’єктивний процес розробкою та впровадженням програми фінансових реформ. Логіка проста: лише здорова і конкурентоспроможна фінансова система держави є запорукою існування ефективної і конкурентоспроможної економіки, а японська фінансова і банківська система, яка несе в собі тягар економічних конструкцій минулого (аж від “дзайбацу”), вже не відповідає потребам господарства, що втягується в процеси глобалізації.

“Біг Бен” формально розпочато у квітні 1998 року і виконано до березня 2001 року. Послідовність дій за цією програмою була така:

1997 р., грудень. Антимонопольний закон було переглянуто на предмет зняття обмежень у володінні акціонерною власністю та заборони на утворення холдинг-компаній.

1998 р., березень. Фінансовим інститутам дозволено заснувати фінансові холдинг-компанії.

1998 р., квітень. Переглянуто закон про контроль за міжнародною торгівлею та обміном валют.

1998 р., червень. Засновано фінансове наглядове агентство для нагляду за фінансовими операціями.

1999 р., протягом фінансового року. Банкам дозволено випускати прямі векселі компаніям, які оперують нерухомістю. Дозволено платити комісійні. Банкам, траст-банкам і фірмам, які оперують нерухомістю, дозволено взаємно працювати на ринках одне одного.

2000 р., березень. Страхові фірми отримують дозвіл на вільний доступ до операцій у банківському секторі.

2001 р., березень. Банки і фірми, які оперують нерухомістю, отримують дозвіл вільно працювати на страховому ринку.

Внаслідок створення нової правової бази на ринку склалося більш вільне конкурентне середовище, до того ж на ньому діють і зарубіжні фірми та банки. Досягнення мети зробити Токіо одним із провідних фінансових центрів світу забере ще деякий час, зважаючи на перехідний стан японської фінансової системи кінця XX – початку XXI століття, але це певно станеться вже в найближчі роки.

Узагальнюючи вищезазначене, звернемо увагу на такі тренди перебудови фінансово-банківської системи Японії, що склалися на початку XXI ст.:

1. Відбулася серйозна концентрація капіталу приватних (т.зв. “міських”) банків, що привела до утворення трьох мегабанків, які оперують капіталом юридичних осіб – великих корпорацій. При цьому основним оператором коштів фізичних осіб продовжує залишатися поштовий ощадний банк.

2. Поруч із цим відбулася перебудова фінансово-банківських груп – і виробничі корпорації, і фінансові інститути, які раніше входили до однієї з груп “великої шістки” (Токіо-Міцубісі, Санва, Фудзі, Дайїті-Кангьо, Міцуї, Сумітомо), згрупувалися відповідно навколо мегабанків “Міцубісі-Токіо-UFJ”, “Мідзухо” та “Міцуї-Сумітомо”.

3. Організаційно-управлінська роль особливо великих корпорацій (на табл. 4 вони виділені) ще більше зміцніла – вони дедалі більше виконують функції холдингів міжгалузевих корпоративних угруповань. При цьому можна виділити ряд типів таких угруповань [Яценко 2004, 113–119]: фінансово-промислові групи, які продовжують підтримувати зв’язки з мегабанками; “стратегічні” промислові групи базових галузей господарства; промислові групи базових галузей сировинної орієнтації; торгово-промислові групи навколо комплексних торгових фірм (т.зв. сого сьося); пірамідальні диверсифіковані виробничі системи машинобудівної промисловості (перш за все автомобілебудування та електронної промисловості); ланцюги згрупованих торгових фірм; ланцюги науково-дослідних та інформаційно-технологічних фірм; транспортно-логістичні угруповання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

Курганська А.Б., Яценко Б.П. Територіальна система управління в корпоративному комплексі Японії // *Український географічний журнал.* 1998. №2.

Яценко Б.П. Корпоративний комплекс і типологія корпоративних угруповань Японії // *Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Наукові записки.* Т. 3. 2004.

Гьокай тідзу. Вид. Ніхон сого кенкюдзьо, Токіо, 2011.

Гьокай тідзу. Вид. Тойо кейдзай сімбунся, Токіо, 2011.

Кін’ю Токухон. Токіо, 1997.

Виділено корпорації, які набувають функцій холдингів корпоративних угруповань.

За даними: “Гьокай тідзу” вид. Ніхон сого кенкюдзьо, Токіо, 2011 р.;

“Гьокай тідзу” вид. Тойо кейдзай сімбунся, Токіо, 2011 р.

Мегабанк	Міцубісі-Токіо UFJ Гінко		Мідзухо гінко		Міцуні-Сумітомо гінко	
Банки-попередники	Токіо-Міцубісі гінко <Міцубісі гінко>	UFJ гінко <Санва гінко>	Фудзі гінко	Дайті-Кангьо гінко	Сакура гінко <Міцуні гінко>	Сумітомо гінко
Траст-банк	Міцубісі – UFJ - сінтаку гінко		Мідзухо сінтаку гінко		Тюо Міцуні сінтаку гінко	
Банки-попередники	<Міцубісі сінтаку гінко>	< UFJ сінтаку гінко> <<Тойо сінтаку гінко>>	Ясуда сінтаку гінко		Міцуні сінтаку гінко	
Інвестиційні банки	Мейдзі-Ясуда сьомей <Мейдзі сьомей>	Ніхон сьомей	Мейдзі-Ясуда сьомей <Ясуда сьомей>	Асахі сьомей Фукоку сьомей	Міцуні сьомей	Сумітомо сьомей
Автомобільне і загальне машинобудування	Міцубісі дзюкогьо Міцубісі дзідося Міцубісі какогьо	Хітагі дзосен NTN Дайхацу когьо	Нісан дзідося Кубота Ніхон сейко	ІНІ <Ісікавадзіма-Харіма дзюкогьо> Кавасакі дзюкогьо Ісулзу дзідося	Тойога дзідося Міцуні дзосен	Сумітомо-дзюкікай когьо
Електро-електронне машинобудування	Міцубісі денкі Ніхон	Хітагі сейсакусьо Шарп Нітто денко Кьосера	Окіденкі когьо Канон Хаякава денкі	Хітагі сейсакусьо	Тосіба	NEC

1	2	3	4	5	6	7
Виробництво матеріалів	Міцубісі кагаку <Міцубісі юка> <Міцубісі касей> Міцубісі матеріару Міцубісі кіндзоку Міцубісі кодзан Міцубісі гасукагаку Міцубісі рейон Асахі гарасу	Сімідзу кагаку когьо Хігатаі касей когьо Такуяма Убе кодзан Тейдзін Сумітомо-Осака сементо <Осака сементо> Хігатаі денсен	Ніппон кокан Кавасакі сейтсцу Сьова денко Куреха Тохо тенакс <Тохо рейон> Тайхейо сементо	Хонсю сейсі <Одзі сейсі> Денкі кагаку когьо Асахі касей Кобе сейкодзьо Ніхон кей кіндзоку	Міцуй кагаку Міцуй тоа кагаку Міцуй секію кагаку Торе Міцуй кіндзаку когьо Тайхейо сементо <Онода сементо> Одзі сейсі	Сумітомо кагаку <Сумітомо кагаку когьо> Сумітомо денкі Сумітомо кіндзоку Сумітомо кіндзоку кадзан Ніхон іта гарасу Сумітомо-Осака сементо
Енергетика і будівництво	ІХНД <Сінніхон секію> <<Міцубісі секію> PS Міцубісі <Міцубісі кенсецу>	Космо секію Обаясі Тойо кенсецу	Дзенерар секію Токио кенсецу Дайсей кенсецу	Сьова шелл секію Сімідзу кенсецу	Міцуй кенсецу Саккі когьо Міцуй фудосан	Міцуй кенсецу Сумітомо кенсецу Сумітомо рінгьо Сумітомо фудосан
Торгівля	Міцубісі сьодзі	Соонгі Ніссьо-Іваї Нігімен Такасімая	Марубені	Ніссьо-Іваї Ігтоу сьодзі Канемацу	Міцуй буссан Міцуюсі	Сумітомо сьодзі
Харчова і фармацевтична промисловість	Кірін біру	Іто хам Танабе-Міцубісі сейко < Танабе сейко Санторі>	Саппоро біру Нігірей	Сейдо Лайон Токио дому	Ніхон сейфун	
Транспорт	Ніхон юсен Міцубісі-кокура	Ніхон юсін Набікс райн	Тобу тецудо Ніхон юсен <Сьова кайцу>	Ніхон цусін Кавасакі кісен	Сьосен Міцуй	Сумітомо